

Nyky aikaakaan ei sovi unohtaa

Elämme esineräjähdyksen aikaa. Miten museot selviytyvät teollisen massatuotannon aiheuttamasta esineräjähdyksen ongelmasta. Tässä artikkelissa intendentti Martti Linkola tarkastelee nykyajan ja lähimenneisyyden dokumentointia ja tutkimusta museoissa teollisesti tuotetun esineistön osalta.

Martti Linkola.

Museossa säilytettävät dokumentit, esineet, taideteokset tai näytteet sekä niitä tukeva kirjallinen ja kuvallinen tietoa ovat museotyön keskeistä aineistoa. Museoiden tehtävät kulttuuri- ja luonnonomaisuuden säilyttäjinä ulottuvat sen lisäksi myös varsinaisten kokoelmien ulkopuolelle. Tämä tarkoittaa sekä ympäristöä koskevan tiedon tallentamista museoon että työtä ympäristön kohteiden, irtaimen kulttuuriomaisuuden, muinaisjäännösten, rakennuskulttuurin ja luontokohteiden säilyttämiseksi ja niiden jatkuvan

hoidon turvaamiseksi.

Museoiden tallennustoiminnan tärkeimpänä tarkoituksena on nykyisen ja tulevan tutkimuksen ja opetuksen sekä yleisen tiedontarpeen varustaminen tarpeellisella lähdemateriaalilla. Luonnollisesti on päästävä mahdollisimman suureen kattavuuteen, tulevaisuuden tutkimuksen ja tiedonhalun tarpeiden ennakoimiseen ja muutosprosessien jatkuvaan tallentamiseen.

Museointi esineräjähdyksen aikakaudella

Tallennustoiminta perustuu valintaan ja tätä toimintaa voidaan suunnitella ainoastaan tiiviissä vuorovaikutuksessa kunkin tiedon ja tieteen alan kehityksen kanssa. Tarvittavasta yhteydenpidosta kunkin alan muihin laitoksiin joutuu vastaamaan ensisijaisesti tallennuksesta huolehtiva museolaitos, ja sen henkilökunnan on pidettävä huolta alansa kehityksen seuraamisesta. Museoviraston osalta tämä vastuu on valtakunnallinen. Valtakunnallinen — tosin rajatummin — on myös valtakunnallisten erikoismuseoiden vastuu.

Museot eivät kuitenkaan voi mekaanisesti tallentaa kaikkea! Syynä tähän on esineiden määrän valtava lisääntyminen, tuo aikaamme leimaava ilmiö, jota on sattuvasti sanottu esineräjähdykseksi. Esineräjähdyksen taustalla on se, että käsin valmistetusta esineistöstä on siirrytty teollisesti tuotettuun esineistöön, aikaa myöten asteittain enentyen, niin sanotusti kiihtyneen kehityksen linjaa noudattaen. Esineiden määrää ei enää tavallisissa kotitalouksissakaan pystytä hallitsemaan.

Miten museot, joissa esineiden pois heittäminen on ehdottomasti kiellettyä, voivat selviytyä esineräjähdyksen ongelmasta? Entisaikanahan ne selviytyivät hyvin, kun kerättiin vain vanhaa, voittopuolisesti käsiteollisuuden esineistöä.

Kulttuurihistoriallinen tyhjiö vältettävä

Samalla kun museoväen halu lähestyä yhteiskunnan muita toimintoja lisääntyi, havaittiin, että ajallinen aukko nykyhetken ja museoihin talletetun (vanhan) esineistön välillä kasvoi vuosi vuodelta. Museoväkeä onkin jo useiden vuosien aikana askarruttanut lähimenneisyys, eli viime vuosikymmeniltä peräisin olevien esineiden puuttuminen museokokoelmista. Monissa museoissa oli havaittu, että kokoelmat 1800-luvulta tosin olivat melko rikkaat ja monipuoliset, mutta että esim. 1930-luvun esineet puuttuivat kokoelmista. Ne olivat myös ehtineet hävitä ihmisten käytöstä ja kotien säilytystiloista. Oli syntymässä kulttuurihistoriallisen jäämistön tyhjiö, jota oli ruvettava paikkaamaan.

Oivallus, että museot ovat velvollisia tallentamaan myös aivan äskeisen lähimenneisyyden jäämistöä johti päättelemään, ettei museotyölle voida asettaa mitään ajallista rajoitusta. Ei voida asettaa tiettyä vuotta, jota ennen tehty ja käytetty esineistö kuuluu museoiden toimialaan, mutta jonka jälkeen syntynyt esineistö ei enää kuulu. Pisimmälle tämän oivalluksen pohjalta on edetty havainnossa, että museoiden tehtäväkenttään ei kuulu ai-

OY KESKUSLABORATORIO

Paperiteollisuuden tutkimuslaitos

Tekniikantie 2, 02150 Espoo

noastaan entisyyteen jääneen elämänmuodon vaan suorastaan nykyajan, nykyhetken tallentaminen.

SAMDOK edistää nykyajan tallentamista

Periaatteellinen huomio nykyhetken tallentamisesta muutti perinteisiä käsityksiä museoalan tehtävistä. Uutta toimintamallia lähdettiin vuosia sitten konkretisoimaan melko tehokkaasti. mm. Ruotsissa. Siellä perustettiin Nordiska museetin toimesta ns. SAMDOK-organisaatio. Tämän organisaation tarkoituksena on ollut sekä edistää että keskittää ja järkipäristää museoiden suorittamaa nykyajan tallennustyötä. Tehtäväksi on katsottu tallentaa museon keinoin kaikkia ihmisen elämän sektoreita, ei vaan niitä elämänmuotoja tai esineryhmiä, jotka edustavat häviävää perinnettä.

SAMDOK-järjestelmää luotaessa on perusajatuksena ollut, että eri tasojen museot (keskus- ja erikoismuseot, maakuntamuseot ja paikallismuse-

ot) eivät umpimähkään ryntäisi keräämään ja tallentamaan lähimenneisyyden ja nykyajan aineistoa. Tarkoituksena on, että museot liittyvät yhteen tai useampaan yhteistyöryhmään, joissa työ koordinoitaisiin. Näin vältetään tallennettavan aineiston kohtuuton paisuminen ja toisaalta voidaan suunnitella tieteellisesti pohjustetut tallennusohjelmat.

Monet museot maassamme ovat jo tavalla tai toisella ottaneet lähimenneisyyden ja nykyajan tallennuksen osaksi toimintaansa. Työn ja vastualueiden jakamista museoiden kesken Ruotsin tapaan ei kuitenkaan vielä ole tehty. Toimintamallia ”kaikki alkavat kilvan kahmia kaikkea uutta ilman pitkän tähtäimen suunnitelmaa” on tietenkin pyrittävä välttämään.

Suomalainen malli

Vaasassa ja Uumajassa vuonna 1982 pidetyssä seminaarissa käsiteltiin museoiden dokumentointia ja tutkimus-

ta. Ruotsalaismallista ”Suomen SAMDOKia” ei seminaarissa kuitenkaan vielä katsottu aiheelliseksi perustaa (”ensin tekemättömät työt kuntoon ja vasta sitten uusiin töihin”). Seminaarissa todettiin vain väljästi, että erityisesti maakuntamuseoiden tutkimustoiminnan tehostamiseksi ja aihealojen turhien päällekkäisyyksien välttämiseksi (eräiden muiden aihealojen taas jäädessä kokonaan varjoon, kokonaan tallentamatta ja tutkimatta) olisi syytä luoda museoiden tutkimussuunnitelmista yhtenäisen mallin mukaiset yleiskatsaukset. Tämän jälkeen museot pääsisivät yhteneväiseltä pohjalta keskustelemaan jaosta ja ehkäpä yhteistyöstäkin.

Mikä taho käynnistäisi tällaisen kokonaissuunnitelmien hoitamisen? Kysymyksen tulivat ensi sijassa Suomen Muscolitto ja museovirasto. Vaasan-Uumajan seminaarissa viitattiinkin selvästi museoviraston suuntaan. Maakuntamuseoiden neuvottelupäivillä vuonna 1983 oli yleinen mielipide, että museoiden harjoittamalle dokumentointi- ja tutkimustoiminnalle olisi tarpeen kehittää yleiset suuntaviivat sekä sopia jonkinasteisesta työnjaosta. Viimeksi mainittu edellyttää, että dokumentointi- ja tutkimustoiminnan nykytilanne ja museoiden tarpeet karotetaan, ja selvitetään, mitä kohteita museoalalla pidetään keskeisinä.

Kartoitus olisi suoritettava laatimalla museoiden tutkimussuunnitelmista yhtenäisen mallin mukaiset yleiskatsaukset, jotka käsittäisivät museoiden koko tutkimusalan rajoittumatta pelkästään lähimenneisyyteen ja nykyajaan. Museovirasto katsottiin siksi tahoksi, jonka tehtävänä olisi laatia tuo yhtenäinen malli ja koota sen mukaisesti laaditut suunnitelmat museoilta työnjakoa, vastualueita ja mahdollista yhteistyötä koskevan jatkosuunnitelun pohjaksi.

Bussillinen valtakunnallisten museopäivien osanottajia tutustui Billnäsin (kuva) ja Fiskarsin ruukkimiljöön sekä Pohjan ruukkiprojektiin.

